

**УДК 37(092)**

**Зайченко Н. І.**

докт. пед. наук, професор, професор кафедри  
соціальної роботи та освітніх і педагогічних наук  
Національний університет “Чернігівський колегіум”  
імені Т. Г. Шевченка

### **ЕКЗИЛЬНА ПУТЬ ЛОРЕНСО ЛУЗУРІАГІ**

У вересні 1936 року у розпал громадянської війни Лоренсо Лузуріага (Lorenzo Luzuriaga Medina) (29.10.1889, Вальдепеньяс – 23.12.1959, Буенос-Айрес) разом із родиною (окрім старшого сина Хорхе) полишив Іспанію. Про обставини еміграції згадано у монографії [1].

Від вересня 1936 року до лютого 1939 року Лоренсо Лузуріага перебував у Великій Британії, спочатку в Лондоні, пізніше – у Глазго. Він давав приватні уроки іспанської мови, викладав лекції у Лондоні, Лідсі, Ньюкаслі, Ліверпулі. Підготував для “Бюлетеня іспанських досліджень” статтю “Географія Іспанії” (Bulletin of Spanish Studies, 1938) [2] і кілька рецензій, наприклад, рецензію на книгу Сальвадора де Мадаріаги (Salvador de Madariaga) “Анархія або ієрархія” (Лондон, 1937) [3].

На думку науковця Кристофера Кобба (Christopher Cobb), Лоренсо Лузуріага у той час намагався уникати висловлювань й оцінок стосовно війни в Іспанії [4, с. 464].

На Батьківщині 1938 року було заборонено книги Лоренсо Лузуріаги, зокрема “Посібник із мови: літературне читання” (Барселона, 1933), “Право” (Мадрид, 1919) та “Школа і молодіжна культура” Густаво Вінекена (Gustavo Wyneken) (Мадрид, 1927; переклад з німецької мови Лоренсо Лузуріаги) [5].

2 березня 1939 року Лоренсо Лузуріага разом із родиною прибув до аргентинської столиці, а через два тижні опинився у м. Сан-Мігель-де-Тукуман. Із цим північним аргентинським містом були пов’язані п’ять наступних років життя педагога.

Згідно з укладеною наприкінці 1938 року угодою між ректором Тукуманського національного університету Хуліо Пребішем (Julio Prebisch) і викладачем Лоренсо Лузуріагою, останній мав, починаючи з 1 квітня 1939 року, впродовж двох років викладати на факультеті філософії та словесності [6, с. 712].

У 1941 році Лоренсо Лузуріага був призначений віце-деканом факультету філософії та словесності Тукуманського національного університету [7, с. 40].

На погляд найвідомішого дослідника постаті Лоренсо Лузуріаги Ермінію Баррейро (Herminio Barreiro Rodriguez), еміграція значно змінила освітянина. “Громадянська війна раптово обірвала його діяльність в Іспанії. Розвиток його творчості у роки війни, у післявоєнний час та в екзилі – то вже інша справа. Йдеться про діяльність емігранта, котрий включається в інші видавничі організації та працює й пише для іншої аудиторії. Його цілі скоро стають іншими. І проблеми також. Єдине, що залишилося у Лузуріаги, – спадщина принципів, поведінки та методів утраченої реновації. Як написав йому одного разу у листі, сповненому меланхолії, друг Америко Кастро, “спроба наша модернізувати Іспанію була зметена дияволом, як і та інша, у XVIII столітті”, – зауважував науковець [8, с. 111].

Про видані в Тукумані наукові роботи Лоренсо Лузуріаги йдеться у публікації [9].

Від початку 1944 року Лоренсо Лузуріага проживав у Буенос-Айресі, де займався переважно видавничою та дослідницькою діяльністю. Після смерті дружини Марії-Луїси (María Luisa Navarro Margati de Luzuriaga) (24.05.1885, Марселла – 9.12.1948, Буенос-Айрес) педагог надовго виїжджав з аргентинської столиці. Перебував у Венесуелі у 1954, 1955 та 1956 роках, вирушав із тривалими поїздками до Європи в 1949, 1951, 1952–1953 роках, включаючи Іспанію, та до Іспанії у 1957 році [10, с. 609].

Про подорож до Іспанії 1953 року свідчить, зокрема, повідомлення у майоркській газеті від 11 квітня 1953 року: “Дон Антоніо Ховер (Antonio Jover) і його дружина, дон Лоренсо Лузуріага (Lorenzo Luzuriaga), дон

Вісенте Ногuera (Vicente Noguera) і дон Хоце Боррас (Jose Borrás) вирушили вчора до Валенсії на теплоході “Ciudad de Ibiza” [11, с. 4]

Філософ Карлос Гурмендес (Carlos Rufino Gurméndez Victorica) (31.12.1916, Монтевідео – 7.02.1997, Мадрид) у замітці “До двадцятиліття після смерті педагога Лоренсо Лузуріаги” (El País, 23 грудня 1979 року) згадував, що познайомився з Лоренсо Лузуріагою у буенос-айреському видавництві Editorial Losada, представив їх один одному Франсіско Айяла (Francisco Ayala). Карлос Гурмендес писав про освітянина: “Лоренсо Лузуріага був сердечною, відкритою людиною, [людиною] палкої щирості та натхненної товариськості. Водночас у ньому відчувалася аура смутку, що поєднувалася із сильним оптимізмом у роздумі про історію. Він відчував глибоку ностальгію за народом та землею Іспанії, поєднану з твердою вірою у повернення демократії у рідній країні” [12].

Автор побіжно висвітлював основні віхи біографії Лоренсо Лузуріаги, зокрема вказував, що в аргентинській еміграції освітянин спочатку викладав педагогіку у Тукуманському університеті, а пізніше перебрався до Буенос-Айресу, де продовжив видання “Педагогічного журналу”. У 1955–1956 навчальному році Лоренсо Лузуріага викладав курси на факультеті філософії Каракаського університету. У 1956 році він був обраний за конкурсом на посаду викладача кафедри історії освіти та педагогіки Університету Буенос-Айресу [12].

Про те, що Лоренсо Лузуріага викладав у Венесуелі, Еквадорі та Перу, вказано у біографічній замітці на порталі іспанського архіву (Portal de Archivos Españoles) [13].

### **Список літератури**

1. Зайченко Н. І. Педагогічні студії Лоренсо Лузуріаги. Кн. І. Компаративно-педагогічні пошуки Лоренсо Лузуріаги “іспанського” періоду: монографія. Київ : Вид. Ямчинський О. В., 2024. 175 с.
2. Luzuriaga L. Geografía de España. *Bulletin of Spanish Studies*. 1938. Vol. 15, № 59. P. 123–133.
3. Reviews of books. *Bulletin of Spanish Studies*. 1937. Vol. 14, № 54. P. 105–111.

4. Cobb C. Lorenzo Luzuriaga: el camino del exilio, de Glasgow a Tucuman. La desilusion de un liberal. *Historia Contemporanea*. 1998. № 17. P. 455–472.

5. Los libros que ha prohibido F. Franco. *España Democratica*. Montevideo, Miercoles 8 de noviembre de 1939. № 128, año III. P. 7.

6. Cotelo Guerra M. Maria Luisa Navarro. Vida y obra. Historia de una profesion docente en el movimiento renovador español (1885–1948). Tesis doctoral. Universidade Da Coruña. 2023. 908 p.

7. Barreiro H. Lorenzo Luzuriaga y el movimiento de la escuela unica en España. De la renovacion educativa al exilio (1913–1959). *Revista de Educacion*. 1989. № 289. P. 7–48.

8. Barreiro H. Lorenzo Luzuriaga, de nuevo con nosotros. Valdepeñas y su historia. II Ciclo de conferencias / D. Peris Sanchez, H. Barreiro Rodriguez, J. Garcia-Luengo Manchado, F. Alia Miranda. Valdepeñas : Ayuntamiento de Valdepeñas, Concejalía de Cultura, 2007. P. 101–113.

9. Зайченко Н. І. Тукуманські публікації Лоренсо Лузуріаги. *International scientific-practical conference “Science, education and technology: global trends and the regional aspect”*: collection of materials (Tampere, Finland, February 3, 2024). Tampere, Finland: Scholarly Publisher ICSSH, 2024. P. 13–14.

10. Lozano Seijas C. Lorenzo Luzuriaga en la Argentina (1939–1959). *L'exili cultural de 1939, seixanta anys després: actas del I Congreso Internacional(Valencia, 2001)*. 2001. Vol. 1. P. 603–619.

11. De Sociedad. De viaje. *Correo de Mallorca. Diario catolico*. Sabado 11 de abril de 1953. № 13097, año XLIV. P. 4.

12. Gurmendez C. A los veinte años de la muerte del pedagogo Lorenzo Luzuriaga. *El Pais*. 1979, 23 de diciembre. URL : [https://elpais.com/diario/1979/12/23/cultura/314751602\\_850215.html](https://elpais.com/diario/1979/12/23/cultura/314751602_850215.html).

13. Persona – Luzuriaga, Lorenzo (1889–1959). URL : <https://pares.mcu.es/ParesBusquedas20/catalogo/autoridad/159493>.